

Knut Lundby, *Religion i medienes grep. Medialisering i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget, 2021 (269 sider).

Anmeldt av Audun Toft

Knut Lundby har gjennom flere tiår vært en av Norges ledende religions-sosiologer og med *Religion i medienes grep. Medialisering i Norge* gir han oss en etterlengtet bok der han trekker på stoff fra hele sin forsker-virksomhet. Boken tar for seg forholdet mellom religion og medier gjennom femti år og representerer en imponerende oversikt over tendenser, aktører og enkeltsaker. Boken er som tittelen indikerer, solid forankret i medialiseringsteori. Medialisering, som noe forenklet kan oppsummeres som en teori om at endringer i medielandskapet er en viktig faktor i endringer i samfunnet for øvrig, er gjennomgående i boken, og det er særlig medialisering av religion som får fokus. Lundbys hovedpoeng er at religionens offentlige ansikt i Norge i økende grad formateres i tråd med medienes standarder for utvalg og fremstilling og at dette på lengre sikt kan få konsekvenser for religion og religiøs praksis på ulike nivåer. Det skal likevel sies at Lundbys anliggende i denne boken primært er å se på forståelsen av religion i offentligheten, religionens 'offentlige ansikt' (s. 12), ikke å trekke konklusjoner videre om hvordan dette igjen påvirker individuell tro og praksis.

Lundby presenterer lange linjer, noe som er helt nødvendig ut fra ambisjonene om å spore samfunnsutvikling gjennom endringer i medielandskapet og det religiøse Norge. Dette gjøres likevel gjennom en rekke spesifikke saker og eksempler, og dette samspillet mellom langsiktig blick og enkeltsaker er en av bokens store styrker. Eksemplene er mange, og blir til tider veldig raskt presentert, men helhetsinntrykket mitt er at dette er et godt grep som forankrer bokens konklusjoner i konkrete hendelser og saksforhold.

Hvert av bokens seks hovedkapitler tar for seg en tidsperiode mellom 1970 og 2020 og følger samme mal. Hver av disse seks periodene presenteres med et generelt tidsbilde der viktige hendelser beskrives,

så følger en beskrivelse av det generelle medielandskapet i perioden. Den største delen av kapitlene vies religion i offentligheten, der Lundby etter en kort presentasjon av utvalgte trekk ved religion i samfunnet, viser hvordan religion og medier er vevd sammen gjennom en rekke ulike caser, eksempler og saker. Hvert kapittel avsluttes med en kort, teoretisk sammenfatning av hvordan religionens offentlige ansikt endrer seg i samspill med endringer i medielandskapet, altså *medialisering*.

I tillegg til denne struktureringen etter perioder, velger også Lundby ut to eksempler som han følger gjennom hele boken. De to fenomenene han tar for seg er NRKs radioandakt og dekningen av islam i pressen. Jeg opplever dette som et meget godt grep som synliggjør to av de viktigste trendene i dekningen av religion fra 1970 til i dag. Dekningen av kristendom har endret seg og får også mindre plass i mediene, mens islam har gått fra ikke-eksisterende i mediedekningen til å kvantitativt dominere fullstendig (i alle fall i nyhetsmediene). Lundby viser hvordan begge disse tendensene følger fra endringer i medielandskapet og synliggjør hvordan medialiseringen påvirker religionenes formatering i offentligheten ulikt.

Teoretisk er det altså medialiseringsteori som danner bakgrunnen for bokens analyser og konklusjoner. Lundby har siden årtusenskiftet vært en av de viktigste stemmene internasjonalt innenfor dette feltet og har gjennom en rekke ulike samarbeidsprosjekter vært en markant drivkraft i utviklingen av medialiseringsteori både generelt og knyttet til religion. Dette er tydelig i denne boken og bidrar til en gjennomgående faglig forankring. Likevel byr dette også på enkelte utfordringer når et omfattende, og til tider komplekst teoretisk rammeverk skal benyttes i en bok som er ment for et større publikum.

For oss som har lest Lundby en stund, er det ikke overraskende at han systematiserer stoffet ved hjelp av et sett teoretiske nøkkelbegreper som går igjen gjennom hele boken og fremheves med kursivering. Hans forkjærlighet for allitterasjon når nye høyder i denne boken der *formatering* av religion analyseres gjennom dynamikker som *forsterking*, *fortelling*, *fortegning* og *forankring* (i tillegg til at også andre begreper som *fortolkning* og *formidling* dukker opp i kursivert form). Samtidig

er jeg litt usikker på om dette grepet fungerer så godt som det er ment. Lundbys teoretiske begreper ser ut til å representere en hybrid av begreper han selv har brukt mye over lengre tid på den ene siden (som *fortelling* og *fortegning*), og Stig Hjarvard, Mette Mortensen og Mikkel Fugl Eskjærs inndeling i tre typer mediedynamikker som spiller inn i konflikter på den andre. Disse dynamikkene er *amplification*, *framing and performative agency* og *co-structuring*. Lundby oversetter og forenkler disse dynamikkene, som han selv sier (s. 22), men samtidig tilpasser han dem til sin egen begrepsforståelse og -anvendelse, som jeg mener skiller seg noe fra Hjarvard, Mortensen og Eskjærs bruk. Jeg har for eksempel veldig sansen for Lundbys syn på *forankring* når han viser til hvordan ulike aktørers bruk av medier gir ulike resultater etter hvor vidt aktørene kan forankre sine meninger i større gruppers forståelse av saken det gjelder. Likevel blir det til tider uklart hvor vidt Lundby snakker om mediernes rolle i å rekonfigurere slike maktkonstellasjoner eller om han kun snakker om hvor vidt aktører har faktisk støtte for sine syn blant mediernes publikum. I flere av disse sammenhengene opplever jeg at begrepshybriden halter litt.

I denne forbindelsen oppleves også bruken av alle de kursiverte nøkkelbegrepene til tider noe påtvunget stoffet. De kursiverte begrepene trekkes inn i så godt som alle sakene som presenteres i boken. Potensielt gir dette en helhetlig, analytisk inngang, men mengden begreper kombinert med lite plass til dypere diskusjoner gjør at potensialet ikke alltid blir realisert. Når det er sagt, så betyr ikke det at analysene som presenteres ikke står seg godt. Lundbys konklusjoner er godt begrunnet og boken står fjellstøtt i sin demonstrasjon av hvordan religionens offentlige ansikt i Norge medialiseres. Det er bare det at begrepene som skal virke forenklende i noen tilfeller bidrar til det motsatte.

Lundby skriver selv at boken er skrevet med tanke på studenter, og den bærer til tider preg av å være en innføringsbok. Det er derfor ikke veldig dype analyser vi får presentert, men et rikt noteapparat gir rikelig med videre lesing dersom en skulle ønske å fordype seg. Gitt det store tidsspennet boken tar for seg ville det uansett vært vanskelig å skulle bruke mye plass på dybdeanalyser. Og det boken ofrer av dybde tar den

igjen i rikt monn gjennom bredde og helhetlig oversikt over et enormt felt. Det er derfor mer enn nok ny informasjon å ta med seg også for oss som arbeider mer spesifikt med religion og medier. Personlig vil jeg trekke frem Lundbys enorme kunnskap om religiøse aktørers rolle i medieutviklingen på 80- og 90-tallet som et viktig bidrag til feltet. Få kjenner dette feltet så godt som Knut Lundby. Som han selv skriver, så har han også selv vært aktør i enkelte av sakene (s. 8), men dette går ikke på bekostning av det overordnede blikket, snarere tvert imot. Et annet av bokens bidrag er beskrivelsen av de enorme endringene i medielandskapet de siste tjue årene. Dette er et enormt felt, og selv om Lundby naturlig nok ikke har detaljert kunnskap om alle sidene av det moderne, digitaliserte og mediemettede samfunnet, får vi her presentert viktige tendenser og trender helt frem til en skissering av mulige konsekvenser av koronaåret 2020.

Jeg vil anbefale denne boken på det sterkeste. For de som er interessert i religion og medier i Norge vil jeg gå så langt som å kalle den obligatorisk. Men den er også meget god lesning for de som er generelt interessert i religion i Norge, i utviklinger i medielandskapet og i norsk, nyere historie. Det er mye for de fleste i denne tilgjengelige og viktige boken om religion, medier og samfunn.